
LEGITIMITATEA PREZENȚEI TRUPELOR ROMÂNE ÎN BASARABIA. REACȚIA POPULAȚIEI AUTOHTONE FAȚĂ DE ACEASTĂ PREZENȚĂ (decembrie 1917 - martie 1918)

Anatolie Povestca

Cuvinte-cheie: armistițiu, anarhie, Armata Română, propagandă, război mondial, unire.

Perioada cronologică propusă spre cercetare a fost tratată în sursele istoriografice în mod diferit și din diverse perspective. Istoriografia românească interbelică, se axează în mare parte pe lucrările în baza confesiunilor martorilor oculari sau a documentelor din arhivele particulare, a materialelor din presa vremii, care au pus accentul pe amploarea mișcării naționale a basarabenilor. Atitudinea basarabenilor față de Armata Română reprezintă un subiect de controversă, iar cercetarea unui material arhivistic mai valoros ar reuși să lămurească mai bine acest lucru. Ștefan Ciobanu vorbește despre idei care au circulat în timpul revoluției în Basarabia, ideea de autonomie, libertate națională, libertatea limbii materne în școală, necesitatea constituirii armatei naționale pentru instalarea ordinii în regiune (prin constituirea cohortelor naționale), până la ideea de autodeterminare, de despărțire de Rusia și, natural, de Unire (Ciobanu 1993, 17). Cel mai concludent în această privință pare a fi Petre Cazacu (Cazacu 1992, 156), care a pus accentul pe amploarea mișcării naționale a basarabenilor în tentativa de stabilizare a ordinii în Basarabia.

Alexandru Boldur vine cu ideea „de ce să ne creăm noi armata națională, când ea deja există”, în referință la armata venită de dincolo de Prut, „Armata Română este armata noastră” (Boldur 1992, 505).

Onisifor Ghibu despre renașterea națională a românilor basarabeni afirma, că se datorează, în primul rând, influenței ardeleni, prin acele întovărășiri de arme dintre soldații ardeleni din armata austro-ungară, luați prizonieri de armata rusă, care au intrat în contact cu militarii basarabeni înrolați în armata rusă (Ghibu 1997, 99).

O amplă sinteză distinsă prin amploare, bogăție informativă și discriptivă ne-a lăsat-o Constantin

Kirițescu. În conținutul tuturor acestor lucrări cu caracter general, științific sau memorialistic cel mai abordat subiect, dintre care implică participarea directă a militarilor români în evenimentele din Basarabia, Kirițescu insistă anume în aspectul tăriei de caracter al soldaților români în lupta contra dezordinii și anarhiei (Kirițescu 1989, 223). În pofida faptului că timp de un secol a fost obiectul preocupărilor mai multor istorici, scriitori, oricât de paradoxal ar fi, adevărul rămâne necunoscut chiar și astăzi. Explicația acestei situații este simplă prin prisma celui care expune informația și complicată din vizorul celui care o recepționează. O parte a celor care au scris, au lăudat prezența ei, în timp ce altă parte au criticat-o. Starea generală a istoriografiei acestei teme se încadrează perfect în optica acestor două viziuni asupra fenomenului. Parafrazându-l pe istoricul Ion Țurcanu (Țurcanu 2018, 11-12)¹, după una din ele prezența armatei a fost întruchipată drept instituția care a simbolizat ideea românismului basarabean, care susține că, din momentul apariției, a avut un singur obiectiv – unirea Basarabiei cu România. Cealaltă viziune, la fel de unilaterală, arată prezența Armatei Române ca ceva antipopular și ostil intereselor populației basarabene, catalogând-o ca fiind antirusească și antisovietică. Cercetătorii sovietici prezentau evenimentele din Basarabia prin prisma și din perspectiva luptei de clasă, evidențiind rolul revoluționar al militarilor ruși în lupta contra Guvernului Provizoriu în Rusia și contra Sfatului Țării în Basarabia. Realitățile basarabene de la sfârșitul anului 1917 - începutul lui 1918, când sunt tratate în comun cu problemele și interesele militare, politice, internaționale, oferă explicația foarte clară cum de a fost posibil ca intrarea trupelor române în ținut să aibă aprobarea și chiar susținerea celor două blocuri militar-politice aflate în conflict; necesi-

¹ Istoricul se referă la instituția Sfatul Țării.

tatea apărării căilor ferate și a depozitelor nu fusese doar un pretext pentru introducerea trupelor române în Basarabia, care ar fi camuflat intențiile reale de cucerire a acestui teritoriu (cum s-a insinuat întotdeauna într-o anumită categorie de scrieri istorice). Nu dispunem de surse sigure că partea română ar fi intenționat îndată după lovitură de stat bolșevică și dezagregarea armatei ruse de pe Frontul Român să pună stăpânire pe Basarabia, astfel de abordări nu se făceau pentru a nu fi interpretate de Puterile Centrale ca un schimb de teritorii, de fapt românești, la viitoarele tratative de pace. Însă chiar dacă ar fi existat o astfel de intenție, ea nu poate fi calificată drept una de cucerire din simplul motiv că teritoriul respectiv era parte integrantă a spațiului etnic și istoric românesc și, prin urmare, guvernul român se vedea îndreptățit să trimită armata pentru a-l alipi la restul teritoriului național. Bineînțeles că această motivație ar fi fost justificată cu condiția ca și românii din Basarabia să împartă aceeași convingere. Astfel ajungem să înțelegem că Unirea Basarabiei cu România nu a fost și nici nu putea fi rezultatul acțiunii unui singur factor istoric, oricât de important ar fi fost acesta (cel intern), ci a fost produsul de neînchipuit al unui concurs de împrejurări care nu puteau fi anticipate la începutul războiului (1914), sau în momentul intrării României în conflict (1916). Tradițional se afirma că unirea Basarabiei cu România își avea explicația în resursele și cauzele interne, apoi în contribuția Antantei și mult mai puțin în rolul jucat de către reprezentanții Puterilor Centrale. O examinare mai atentă și mai aprofundată a faptelor, evenimentelor, realităților istorice acelei perioade impune mutarea accentelor tradiționale, din simplul motiv, că faptele vorbesc despre o conlucrare, de o susținere reciprocă a trupelor române care intraseră în Basarabia și a celor austro-germane, care trecuseră prin sudul și nordul provinciei spre principalele centre urbane și industriale ale Ucrainei (Țurcanu 1998, 134).

Importanța proceselor derulate pe teritoriul Basarabiei în perioada 1917-1918, ca urmare a acțiunilor militare din imediată apropiere a războiului, justifică cercetarea problemei legate de prezența Armatei Române în ținutul respectiv. La momentul izbucnirii conflagrației mondiale, pentru moldovenii dintre Prut și Nistru aflați sub stăpânire țaristă, exista ipoteza de a lupta nu numai contra românilor aflați în Austro-Ungaria, dar și contra celor din Vechiul Regat. Conform statisticilor,

în perioada 1914-1916, aproximativ 300000 de bărbați, adică 12% din populația Basarabiei, a fost mobilizată pentru război pe fronturile contra Germaniei și Austro-Ungariei² (fig. 1). Sute de mii de persoane civile au fost antrenate în lucrările de fortificație, cum ar fi săparea de tranșee pe linia frontului și la construirea de căi ferate, necesare pentru transporturi de trupe și materiale. Mai exista și obligația locuitorilor de a încartirui soldații ruși. S-au organizat spitale pe front și în spatele frontului, s-au înființat comitete de Cruce Roșie³ (fig. 2). Odată cu intrarea României în război, de partea Antantei, Basarabia a fost inundată de trupe rusești, menite să susțină Armata Română (România 2016, 338).

Prezența Armatei Române a stârnit numeroase păreri și opinii, reacții negative în rândurile celor care afirmă încercând să argumenteze prezența lor ilegală și nedorită de către populația acestui ținut. Să ne imaginăm contextul de propagandă anti-românească la început de război (1914-1916), când se credea că România va lupta împotriva Rusiei, iar țăranilor li se insufla ideea că ei sunt de alt neam – moldoveni, și nu români, că românii venind aici le vor lua pământurile, vor introduce vechiul sistem boieresc. Evreilor li se insufla ideea că ar exista un antisemitism românesc, iar marii proprietari, funcționarii și coloniștii străini, erau loiali și solidari în jurul tronului și al imperiului. Apoi, din anul 1916, când România devine aliatul Rusiei, iar majoritatea românească din Basarabia se organizează politic, își creează parlament și armată, proclamă republica și tinde spre apropierea de România, pledează cauza intrării trupelor române pentru aducerea liniștii și siguranței. Pe acest fundal se produc metamorfoze sociale și politice greu de imaginat în alte circumstanțe. Marii proprietari, negustorii, burghezimea din orașe, erau atât de interesați de ordine și de siguranță, încât au fost bucuroși să se expună la orice sacrificii (inclusiv acceptarea unei largi reforme agrare), oricui care ar fi adus ordinea și liniștea, numai să scape de bolșevism. Încă din vara anului 1917, reprezentanții acestor categorii au fost la Iași, au avut întrevederi cu diverse personalități politice românești, atenționându-le asupra pericolului instaurării anarhiei în Rusia și Basarabia, cerând ajutor armat pentru stabilirea ordinii. Momentul culminant al acestei

² Muzeul Național de Istorie a Moldovei (MNIM), nr. inv. 3508.

³ MNIM, nr. inv. 22324-13.

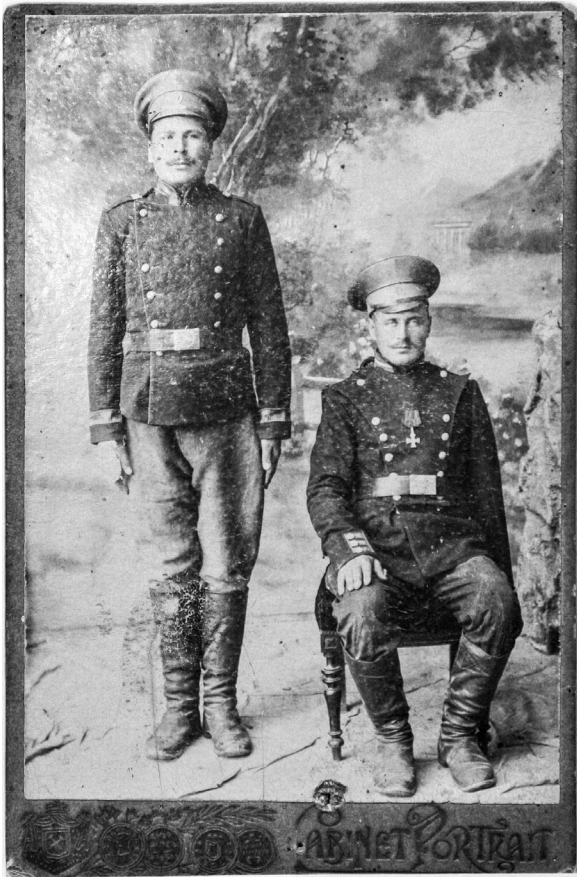

Fig. 1. Basarabeanul Petru Cuțulab (pe scaun), 1914 (din colecția MNIM).

Fig. 2. Eugenia Colodiev, soră de caritate, în spate – Grigore Tîrziu, ofițer în armata țaristă, 1916 (din colecția MNIM).

pledoarii pro-românești a fost la începutul anului 1918, când Pantelimon Sinadino, unul din cei mai bogați oameni ai Basarabiei și fost primar al Chișinăului, în fruntea unei delegații de latifundiar basarabeni, se întâlnește la Iași cu regele Ferdinand I. În cadrul întâlnirii, conștientizând pericolul bolșevic pentru ei și pentru Basarabia, membrii delegației se declară susținători ai unirii Basarabiei cu România, cu condiția de a le fi salvate și garantate proprietățile de către statul român⁴. Pentru a afirma sau infirma opiniile enunțate mai sus, este important să cunoaștem și să știm care a fost situația reală a acelor evenimente, atât în contextul factorilor interni cât și al celor externi, care de multe ori este neglijată, în cazul nostru, factorul extern s-a dovedit a fi predominant, a catalizat și accelerat derularea evenimentelor. Dezmembrarea Imperiului țarist, ca urmare

a loviturii de stat din februarie 1917, a însemnat momentul crucial în care popoarele Imperiului au accelerat lupta pentru afirmarea independenței naționale și pentru organizare în state naționale proprii, cum ar fi cel al finlandezilor, polonezilor, balticilor, ucrainenilor, georgienilor și nu, în ultimul rând, al moldovenilor, în baza principiului autodeterminării (Ciobanu 1993, 16).

La sfârșitul anului 1917 starea de anarhie din Basarabia era întruchipată sub două forme legate între ele și anume prin *dezordinile și fărădelegile* provocate de numeroase unități de soldați bolșevizați din armata rusă, dezertați de pe front. Prizonierii ruși întorși din Germania în drum spre țările lor se dădeau la acte de vandalism, violențe, crime, distrugeri care au destabilizat complet ordinea din Basarabia, și *haosul din relațiile agrare*, caracterizate de distrugerea de către țărani a marilor gospodării funciare de cel mai dese ori instigați fiind tot de acești soldați și la îndemnul lor. Jafurile, pogromurile, distrugerile a tot felul

⁴ Țicu Octavian, *De la Autonomie la Independență (VI) - Percepții locale față de intrarea armatelor române: o istorie necunoscută a centenarului 1918-2018*. Radio Europa Liberă, 07 ianuarie 2018.

Fig. 3. Funeraliile lui S. Murafa și A. Hodoroștea la Chișinău, august 1917 (după: Centrul de Istorie și Cultură Militară, Chișinău).

de bunuri, banditismul și chiar omorurile deveniseră fenomene obișnuite. Paginile ziarelor locale erau pline de știri cu privire la omoruri, jafuri, violuri ale oamenilor pașnici săvârșite de soldați în stare îndobitocită⁵. La 20 august 1917, s-a produs asasinatul contra avocatului Simion Murafa, luptător pentru unirea Basarabiei cu România, și a inginerului Andrei Hodoroștea⁶ (fig. 3). În primăvara lui 1918, nepotul lui Ion Pelivan, elev în clasa a șaptea de liceu, va fi ucis de către o bandă de bolșevici, pe motiv că purta tricolorul la reverul hainei sale (Constantin, Negrei, Negru 2012, 306) (fig. 4), momente ce zguduie profund viața din Basarabia (Țurcanu 2016, 26-27). Încercând să contracareze acest fenomen, generalul rus Șerbaciov, comandantul frontului ruso-român, aprobă înființarea a 16 cohorte⁷ a câte o sută de soldați moldoveni, conduși de ofițeri moldoveni, iar puțin mai târziu, la 28 august 1917, i se cere generalului rus, din partea Comitetul Central Ostășesc Moldovenesc, să retragă din Basarabia unitățile de rezervă din fosta armată rusă, puternic influențate de ideile revoluționare, și să aprobe mărirea numărului cohortelor moldovene de la 16 la 50 plus 20 de cavalerie, însă și acest număr

era insuficient comparativ cu numărul unităților bolșevice înarmate (Bruhis 1992, 185).

Pe la sfârșitul anului 1917 guvernul de la Petrograd a intensificat acțiunile contra trupelor generalului Șerbaciov. În Basarabia, în special la Chișinău, aceste acțiuni au creat o situație critică, populația cerea Consiliului Directorilor Generali luarea de măsuri energice pentru păstrarea liniștii publice, instaurarea ordinii. Trimiterea trupelor de pe front, indiferent cui ar fi aparținut acestea, a unităților poloneze, cehe sau sârbe, a corpului militarilor ardeleni, a trupelor din Ucraina, a forțelor din Cartierul General de pe Frontul Român al generalului rus Șerbaciov sau a unităților Armatei Române în Basarabia (Kirițescu 1989, 240), nu s-a făcut decât după realizarea unor importante mutații în raporturile dintre părțile beligerante. Răsturnarea Guvernului Provizoriu rus și acapararea puterii de către bolșevici la 7 noiembrie 1917, precum și intenția lor de a face pace cu Puterile Centrale periclitau însăși existența statului român. Semnarea armistițiului de la Brest-Litovsk, la 5 decembrie 1917, a fost succesul cel mai concludent al germanilor pe Frontul de Est, după care aceștia puteau să se întâlnească considerabil în vest și să contribuie, cu forțe reduse, la distrugerea rezistenței Antantei în Est. Acest fapt a oferit Puterilor Centrale posi-

⁵ Cuvânt moldovenesc, 25 octombrie 1917.

⁶ Cuvânt moldovenesc, 27 august 1917.

⁷ Cuvânt moldovenesc, 20 august 1917.

bilitatea înaintării la mare adâncime în teritoriile din Răsărit și a schimbat radical statutul politic și militar al teritoriului din spatele frontului acestora. Era evident că regimul bolșevic, care a fost zămislit și susținut de diplomația germană și care cerea încetarea războiului pentru consolidarea propriilor sale puteri, constituia o mare primejdie pentru aliații din Antanta, în special puneau Armata Română și statul român într-o situație total disperată, rămânând singură și nevoită să facă față armatelor austro-ungare, germane și bulgare și trupelor rusești, masiv influențate de ideile bolșevice, scăpate de sub conducerea aliată. De aceea ei nu au întârziat să ia măsuri în vederea lichidării pericolului bolșevic și a refacerii Frontului de Est (Hitchins 1994, 295). În vederea modelării strategiilor și redresării forțelor pe viitor, cele două părți aflate în conflict s-au grăbit să semneze un armistițiu, cel de la Focșani din 9 decembrie 1917, după care Basarabia începe să ocupe un loc distinct în planurile strategice ale ambelor părți implicate în conflict (Kiriteșcu 1989, 199).

Cuprinse de valul revoluției, trupele rusești aflate pe teritoriul României își părăseau posturile de pe front lăsând descoperite unitățile românești, dedându-se la jafuri și acțiuni ostile, începe propaganda în rândurile populației și armatei. Sunt lansate acțiuni provocatoare la adresa integrității statului român prin instalarea, în decembrie 1917, în gara Socola, a Statului-Major bolșevic al trupelor conduse de S. Roșal, la ordinul nemijlocit al lui Lenin, instalat inițial drept comisar al Frontului Românesc, având drept scop eliminarea conducerii rusești a frontului, respectiv a generalului Șerbaciov și a ofițerilor săi și, mai special, eliminarea Cartierului General românesc, a guvernului cu alungarea sau suprimarea regelui și desăvârșirea transformării României în republică bolșevică. Există teama că eventualele acțiuni contra acestor bolșevici ar avea ca urmare pierderea tezaurului și înrăutățirea relațiilor cu guvernul bolșevic. Cu toate acestea, prin hotărârea de Guvern din 22 decembrie 1917, Armata Română zdrobește cuibul bolșevic din Socola, inițiind campania de eliberare a teritoriului Moldovei de unitățile ruse, masiv influențate de ideile bolșevice și trimiterea lor dincolo de Prut. Redresarea cât de cât a situației era posibilă numai prin luarea în stăpânire a Basarabiei și anihilarea unităților armatei ruse bolșevizate. România avea absolută nevoie de liniște în Basarabia, acesta fiind de fapt și interesul vital al aliaților, pentru că astfel se putea

Fig. 4. Ion Pelivan împreună cu doi nepoți: Ionică D. Pelivan și Teodor Eșanu, 1911.

relua aprovizionarea trupelor cu rezerve alimentare ale frontului. Intervenția Armatei Române în Basarabia a reprezentat o acțiune militară inițiată și derulată cu mijloace specifice de către conducerea militară a României, în intervalul decembrie 1917 - martie 1918. Acțiunea s-a derulat în baza unei înțelegeri între aliații Antantei și a unor cereri de ajutor militar din partea Guvernului Republicii Democratice Moldovenești (Țurcanu 2016, 51-65).

Susținut de Frațiunea Blocului Moldovenesc, Consiliului Directorilor Generali a obținut votul Sfatului Țării prin care se autoriza să se procedeze cum va crede de cuviință pentru păstrarea ordinii. Directorul de externe Ion Pelivan și cel de la interne Vladimir Cristi în perioada 8-17 decembrie 1917 s-au aflat la Iași pentru a informa guvernul român și pe reprezentanții Puterilor Aliate despre situația din Basarabia și a solicita ajutor militar în scopul stopării procesului de anarhizare politică și degradare economică. Rezultatul acestei mi-

24/XII/17

Marele Stat Major

Consiliul de Ministri a aprobat
cererea de față. Se va da ordin
ca 1000 soldaților cu arme și muniții
ce vin din Kiev să se oprească
la gara cea mai apropiată de Chi-
șinău, de unde se vor trimite pentru
parte de subșef de misiune
Ministerul de Război

Assemblee Ministrilor
al României general Iancovescu

Conform hotărârii consiliului Directorilor
Generali ai Republicii Moldovenești, vă
rugăm să binevoiți a dispune trimitere
rea în Chișinău a unui regiment Ar-
delenesc cu posibilă armară.

Sunt de acord vă rugăm să ordonați:
ca acest regiment să stea la dispozi-
ția Directoratului Republicii Moldovenești.

Chișinău la 22 decembrie 1917

Președintele Consiliului P. Erhan.

Directorul general de externe I. Pelivan

Directorul general de interne V. Cristea

Fig. 5. Telegrama către Ministerul de Război al României, generalului Constantin Iancovescu (după: Centrul de Istorie și Cultură Militară, Chișinău).

siuni a dezvăluit neputința și nedorința Aliaților de a ajuta cu forțe armate din cauza problemelor cu care se confruntau pe front, dar a deschis calea dialogului spre guvernul român și armata română. Întorși la Chișinău și anunțând deputații despre rezultatul acestor discuții, pe parcurs s-a iscat un conflict între deputații Blocului Moldovenesc și membrii Frațiunii Țărănești din Sfatul Țării, ultimii pronunțându-se hotărât contra intervenției în Basarabia a trupelor române. În ședința Sfatului Țării din 19 decembrie 1917 la inițiativa fracțiunii minorităților s-a acordat tot sprijinul guvernului în problema ordinii interne prin solicitarea unei asistențe din exterior. Consiliul Directorilor Generali a decis să se apeleze către Cartierul General Rus de pe Frontul Român cu sediul la Iași, dar fiind faptul că însuși generalul Șerbaciov era păzit de către Armata Română

de furia soldații ruși bolșevizați, rezultatul a fost nul. Totodată, Pantelimon Erhan, președintele Consiliului Directorilor Generali, și Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării, au încercat să negocieze cu șeful Statului-Major al districtului militar Odesa, trimiterea în Basarabia a două divizii de cazaci, la fel nereușit (Constantin, Negrei, Negru 2012, 107-109). În aceste împrejurări, sub semnătura lui Pantelimon Erhan, Ion Pelivan și Vladimir Cristi, la 22 decembrie 1917a fost expediată la Iași o telegramă către Ministerul de Război al României, prin care oficialii moldoveni rugau pe generalul Constantin Iancovescu să dispună trimiterea spre Chișinău a unui regiment ardelenesc aflat la Kiev, care să fie pus la dispoziția executivului moldovenesc. Rezoluția pusă de ministrul de Război al României, după întrunirea Marelui Stat-Major din 24 decembrie 1917, aprobă această

cerere (Colesnic 2004, 49) (fig. 5). Guvernul din Iași ezita însă să dea un răspuns pozitiv guvernului din Chișinău, pentru a nu provoca guvernul de la Petrograd, dar și guvernele de la Berlin și Viena, care ar fi putut denunța armistițiul semnat la începutul lunii.

Consiliul Directorilor era în imposibilitate să mai mențină ordinea, ba mai mult, avea de înfruntat rezistența violentă a bolșevicilor instigați de Moscova. În decembrie, bande înarmate se dedau la grave provocări la adresa membrilor Consiliului, iar atunci când, la 6 ianuarie 1918, sosea din Kiev la Chișinău corpul ofițerilor prizonieri ardeleni pregătiți să lupte contra trupelor austro-ungare, aceștia au fost dezarmați și maltratați de bolșevici. Fruntașii mișcării naționale erau amenințați cu răfuiala fizică, o parte condamnați la moarte precum Ion Pelivan, Nicolae N. Codreanu, Nicolae Secară, câțiva deputați din Sfatul Țării au fost arestați, Teodosie Cojocar, Anton Crihan (Constantin, Negrei, Negru 2012, 114), alții au părăsit Chișinăul sub amenințarea cu moartea (Bruhis 1992, 189).

În condițiile dezordinii de nestăpânit, în clădirea Zemstvei, iar mai apoi în casa lui Nicolae Codreanu, au avut loc două ședințe conspirative ale membrilor Sfatului Țării și Consiliului Directorilor Generali (Colesnic 1998, 23), la care s-a luat decizia de a trimite o a doua delegație pentru a cere guvernului român concursul militar. Membrii delegației – Ion Pelivan, Vasile Țanțu, Gheorghe Buruiană, Mihail Minciună, au ajuns la Iași separat și pe căi diferite. Intervenția delegației basarabene, condusă de Ion Pelivan, în fața factorilor de decizie, a determinat guvernul român să urgenteze trimiterea Armatei Române în Basarabia (Constantin, Negrei, Negru 2011, 110-112).

Comisarii județelor Orhei și Cahul, trimit telegrame alarmante adresate Consiliului Directorilor Generali, referitor la cererea de a trimite cât mai repede Armata Română pentru a instaura ordinea și disciplina în societate bântuită de anarhia bolșevică⁸.

Trecerea râului Prut de către Armata Română a fost asigurată de către Brigada 1 Grăniceri, care a prevăzut cu vaduri și a efectuat apărarea flancurilor celor patru divizii române. Divizia 1 cavalerie, aflată sub comanda generalului Mihai Schina, a traversat Prutul pe la Țuțora în data de 8 ianuarie

Fig. 6. V. Găină, printre primii basarabeni în Armata Română (din arhiva lui V. Guzun).

1918, urmând să se îndrepte în nordul Basarabiei spre direcția Bălți-Soroca până la marginea regiunii ocupate de armata austro-ungară din ținutul Hotin. Divizia a 11-a infanterie sub comanda generalului Ernest Broșteanu a trecut râul Prut pe data de 10 ianuarie 1918, Brigada 22 infanterie la Leova, iar Brigada 21 infanterie la Ungheni, îndreptându-se spre Chișinău. Divizia a 13-a infanterie sub comanda generalului Ioan Popescu Sanitarul a trecut Prutul pe data de 11 ianuarie 1918 pe la Vadul lui Isac, compusă fiind din detașamentul format dintr-un batalion din Regimentul 48 infanterie alături de artilerie și cavalerie, și pe la Oancea, cea compusă din trei batalioane din Regimentul 47 infanterie, alături de artilerie și cavalerie, spre sudul Basarabiei. Divizia 2 cavalerie sub conducerea generalului Petre Greceanu era ca legătură între Diviziile 11 și 13 (Kirițescu 1989, 244-247).

După intrarea trupelor române în Basarabia, generalul Constantin Prezan, șef al Marelui Cartier General Român, avea să emită o proclamație „*Armata română către basarabeni, cetățeni ai*

⁸ Cuvânt moldovenesc, 11 ianuarie 1918.

Republicii Moldovenești”, unde era invocată solicitarea Comandamentului militar rus în vederea intervenției. Scopul consta în asigurarea ordinii publice, paza vieții și bunurilor locuitorilor, precum și aprovizionarea armatelor române și ruse aflate pe front. Trupele române nu veneau cu gând de cucerire sau de anulare a libertăților și drepturilor câștigate de basarabeni după revoluțiile ruse. Militarii români aveau să părăsească Basarabia după restabilirea ordinii și liniștii în regiune. O proclamație similară a fost emisă de generalul Ernest Broșteanu, comandantul Diviziei 11 infanterie. Acesta insista pe prezența trupelor sale în Basarabia cu scopul de a păzi depozitele românești, care altfel erau în pericol de a fi pradate⁹ (Agrigoroaei 2007, 71).

Intrarea trupelor române în teritoriul Basarabiei a fost o acțiune pur militară având drept obiectiv de a urmări funcționarea normală a spatelui Frontului ruso-român în conformitate cu regulile stabilite pentru toate statele beligerante. Astfel intrarea trupelor române pe teritoriul Basarabiei nu avea ca scop influențarea situației politice actuale și nici soarta acestei țări în viitor (Cojocaru 1998, 71-72). De aceeași părere era și ambasadorul Italiei în România, C. Fasciotti, care afirma că „în privința Basarabiei, intervenția trupelor române este o operație militară, fără caracter politic, întreprinsă în plin acord cu aliații și cu autoritățile basarabene, în scop evident umanitar, de a garanta aprovizionarea trupelor aliate și protecția populației civile” (Cazacu 1992, 358, 365). Prin urmare, prin trimiterea trupelor române în Basarabia, Antanta urmărea doar propriile interese strategice, neacordându-i României nici un fel de asigurare, garanții politice, că în viitor aceasta va putea stăpâni teritoriul de la răsărit de Prut. Odată cu venirea și instalarea Armatei Române în regiune, ar fi trebuit să se sisteze orice activitate legislativă din partea forului local, însă din contra, se observă o mobilizare a liderilor locali care, influențați de evenimentele politice din Ucraina, prin proclamarea Independenței Republicii Democratice Moldovenești din 24 ianuarie 1918, se proclamă Independența nu numai față de Rusia Sovietică dar și față de România. Un lucru rămâne uitat cu desăvârșire și de aceea poate și reacția negativă față de Armata Română, este și faptul că statul român s-a aflat printre primele care a

intrat în luptă deschis, cu arma, contra bolșevicilor, contribuind astfel la stăvilirea comunismului în Europa, fără de care istoria și harta lumii ar fi putut arăta altfel. La acel moment niciunul din liderii lumii nu-și dădeau seama cu ce pericol urma să se confrunte omenirea.

De aceeași liniște și situație stabilă în Basarabia aveau nevoie și cei din blocul Puterilor Centrale care, după armistițiul de la Brest-Litovsk și aproape totala dispariție a frontului Antantei în Est, pe teritoriul României și în vecinătatea ei nu mai existau forțe capabile să opună rezistență serioasă Puterilor Centrale. Dar interesele lor strategice cereau păstrarea nu distrugerea în răsărit a statelor slabe, pentru ca pornind ofensiva în februarie 1918 în Ucraina, austro-germanii aveau nevoie ca în spatele lor nu doar să fie liniște dar să-și poată aproviziona ei înșiși cu alimente și furaje armată (Agrigoroaei 2007, 76). De aceea ei nu numai că nu îngenunchează definitiv România, dar o și îndeamnă să ia în stăpânire Basarabia, desigur nu pentru că ar fi susținut drepturile legitime ale acesteia în problema basarabeană. Pe lângă motivele de ordin strategic-militar menționate, aveau față de Basarabia interese materiale. Problema Basarabiei pune în fața României, pentru moment, sarcina încheierii ostilităților cu Puterile Centrale, deoarece numai așa se putea face ordine în ținut și în spatele Frontului Român. Dar tocmai necesitatea stăpânirii în continuare a acestui ținut a și fost unul din factorii principali care au determinat guvernul român să accepte condițiile de pace dure impuse mai întâi la Buftea, apoi la București.

În urma încetării ostilităților și mai ales după semnarea preliminarilor de pace de la Buftea, România a obținut posibilitatea de a-și reface forțele și a-și lărgi teritoriul pe care îl stăpânea efectiv. În orice caz, situația ei militară și politică era mult mai bună decât la sfârșitul anului 1917. Aceasta nu știrbea cu nimic puterea austro-germanilor care înaintau spre resursele de materie primă ale Ucrainei, guvernul român se obliga să înlenească transportul de trupe ale Puterilor Centrale prin Moldova și Basarabia spre Odessa, reducând totodată și proporțiile dezmațului bolșevic în această parte. Istoriografia comunistă a văzut în încercarea de a ajunge la o înțelegere între părțile beligerante pe Frontul Român, în special între România și Puterile Centrale, o convenție îndreptată exclusiv împotriva puterii

⁹ Intrarea Armatei Române în Basarabia fusese hotărâtă în Consiliul de Miniștri din Iași, la 1 ianuarie 1918, însă comunicatul oficial s-a dat presei abia la 12 ianuarie 1918.

sovietelor, o acțiune împotriva statului bolșevic (Liveanu 1956, 31). Iată de ce afirmațiile că odată cu intrarea pe teritoriul Basarabiei a Armatei Române situația celor de la țară s-a agravat sau devenise la un moment critică sunt adevărate și justificate, dacă privim real statutul părților beligerante aflate în război, iar România se afla în acea perioadă în război de partea Antantei contra Puterilor Centrale. România avea nevoie de liniște și ordine în spatele liniilor sale de aprovizionare, la acel moment Basarabia constituia de fapt sursa principală de alimentare și acele obligații indirecte ale maselor de a aproviziona o armată sau alta cu furaje și alimente nu erau și nu au fost agreate sub nici o formă de nici o pătură socială, la un moment dat chiar și unii reprezentanți ai Sfatului Țării erau nemulțumiți de această stare de lucruri, riscând ca Republica Democrată Moldovenească să rămână ea însăși fără surse de existență (Marghiloman 1927, 319, 493; Ciobanu 2010, 34).

O chestiune principală legată de acest fenomen este relația violentă a militarilor români cu populația basarabească. Armata este o instituție de forță, reprezintă forța și aplică forța. Simpla prezență a unei armate este o exercitare a forței, chiar dacă nu se trage. Armata este violentă prin definiție. Violența trupelor române împotriva populației civile înarmate și neînarmate din Basarabia a avut loc în mediul rural în contextul conflictelor dintre țărani revoltați și moșieri. Amintim că multe moșii au fost ocupate abuziv de către țărani, invocând dreptatea revoluționară, fără a mai aștepta reglarea acestei situații pe calea reformei agrare. Când armata a intrat în Basarabia, moșierii și-au pus speranța în ajutorul românesc, și prin intermediul armatei contra țăranilor, agitatorilor bolșevici, în speranța de a-și recupera pământurile. Au existat zvonuri, propagate de către bolșevici, precum că trupele române au venit ca să retrocedeze moșierilor proprietățile lor, prin aceasta tensionând și mai mult relațiile dintre țărani, moșieri și soldați (Torrey 2014, 298; Ciobanu, 2001, 185-187, 220-222). Violența din partea trupelor române putea fi văzută în forma arestărilor, bătăilor, rechizițiilor și foarte rar a execuțiilor extrajudiciare, care erau răspunsuri, probabil cu foc, la agresiunile venite din partea țăranilor contra soldaților – cu furci, băte, topoare. Spre exemplu, pentru rănirea președintelui comisiei de recrutare și a unui jandarm, un grup de țărani din satul Mășcăuți, județul Orhei (P.

Morărescu, G. Oarză, V. Vârzaru, S. Ciobotaru, M. Jomeru, I. Pascaru, I. Boghin, A. Sârbu și alții), au fost condamnați de Curtea Marțială, prin sentința din 23 iulie 1919, la închisoare corecțională și muncă silnică pe diverse termene. Exprimându-și dezaprobarea față de unele acțiuni ale reprezentanților puterii, țărani adesea recurgeau la forță. În cazurile când rezistența opusă de țărani autorităților nu conducea la urmări grave, condamnările organelor judiciare nu erau aspre (Bruhis 1992, 195). Un caz aparte, izolat în această ordine de idei, care a stârnit polemici în rândul deputaților Sfatului Țării, îl prezintă ținta autorităților militare române contra liderilor Frațiunii Partidului Țărănesc, din cadrul Sfatului Țării, care promovau politica împrietăririi țăranilor cu pământ prin confiscarea de la moșieri, fără despăgubire; care se pronunțau contra intervenției armatei române în Basarabia, iar după unele informații ar fi instigat chiar și la rezistența armată. Armata română era „în stare de război cu bolșevicii” și aplica față de aceste persoane, implicate în acțiuni inamice României, legile militare pentru timp de război. Din partea acestor lideri s-a produs o serie de atacuri denigratoare în adresa armatei române și a statului român, care a fost nevoită să reacționeze cu duritate, utilizând contra lor pedeapsa capitală¹⁰ (Cojocaru 1998, 73). Cu toată propaganda anti-românească a bolșevicilor, armata română n-a întâmpinat nici o rezistență violentă din partea populației băștinașe și a etniilor conlocuitoare. Dimpotrivă, după cum atestă documentele timpului, în majoritatea cazurilor trupele românești erau primite cu bucurie¹¹. Evident că nu există o părere unanimă în acest sens, a existat o rezistență violentă, dar aceasta a fost rezistența bolșevicilor, aproape toți originari din afara acestui ținut, rezistența lor fiind menită să destabilizeze situația din regiune, acționând nemijlocit la indicațiile directe din partea Moscovei. Istoriografia sovietică interpreta crimele, jafurile și furturile comise de către soldații ruși drept revolte anti-moșierești sau acțiuni revoluționare. Privite din altă perspectivă, cea a istoriei, lucrările autorilor sovietici, pun la dispoziția cercetătorilor un bo-

¹⁰ Vasile Rudiev (român, executat), Ștefan Arman (român, refugiat peste Nistru), Pavel Ciumacenco (ucrainean, executat), Litvinov (probabil rus, executat), Ioan Panțări (român, executat), Valentin Prahnițki (român, executat), Veniamin Grinfeld (evreu, refugiat peste Nistru), Teofil Cotoros (român, executat) și Nadejda Grinfeld (evreică, executată).

¹¹ Cuvânt Moldovenesc, 16 ianuarie 1918.

gat material factologic referitor la anarhia din Basarabia anilor 1917-1918¹².

În ianuarie 1918, atât România, cât și Republica Democratică Moldovenească, se aflau într-o situație extrem de delicată. Guvernul român era presat de Puterile Centrale să negocieze și să semneze o pace umiltoare. Generalul Averescu nu dorea să dea de înțeles că ar accepta Basarabia ca pe o compensație pentru o eventuală pierdere a Dobrogei către bulgari, deși i se făcuse astfel de aluzii, în timp ce Basarabia trebuia să facă față anarhiei interne și să țină piept pretențiilor expansioniste venite din partea Ucrainei.

Contextul noilor conjuncturi politico-militare și viteza de derulare, schimbare a unor sau altor evenimente contrapuse valorilor în care au fost educați, efectul cumulativ al războiului mondial, al revoluției ruse, al pretențiilor teritoriale din partea Ucrainei exprimate față de Basarabia și al pericolului bolșevizării, a schimbat mentalitatea și convingerile politice ale unor deputați din Sfatul Țării, probabil, au determinat opțiunea provinciei pentru revenirea în cadrul statului român întregit, grăbind astfel semnarea Actului Unirii la 27 martie 1918 (Boldur 1992, 114).

Bibliografie

- Agrigoroaei 2007:** I. Agrigoroaei, Basarabia de la Unire la Integrare (Chișinău: Cartdidact 2007).
- Boldur 1992:** A. Boldur, Istoria Basarabiei (București: Editura Victor Frunză 1992).
- Bruhis 1992:** M. Bruhis, Rusia, România și Basarabia. 1812, 1918, 1924, 1940 (Chișinău: Universitas 1992).
- Cazacu 1992:** P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru. 1812-1918 (Chișinău 1992).
- Ciobanu 1993:** Șt. Ciobanu, Unirea Basarabiei. Studii și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918, ed. a 2-a (Chișinău 1993).
- Ciobanu 2001:** Șt. Ciobanu, Unirea Basarabiei. Studii și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918, (Iași 2001).
- Ciobanu 2010:** V.N. Ciobanu, Militarii basarabeni 1917-1918. Studiu și documente (Chișinău 2010).
- Cojocaru 1998:** Gh.E. Cojocaru, Sfatul Țării. Itinerar (Chișinău 1998).
- Colesnic 1998:** Iu. Colesnic, Sfatul Țării. Enciclopedie (Chișinău: Editura Museum 1998).
- Colesnic 2004:** Iu. Colesnic, Generația Unirii (Chișinău: Editura Museum 2004).
- Constantin, Negrei, Negru 2011:** I. Constantin, I. Negrei, Gh. Negru, Ioan Pelivan: părinte al mișcării naționale din Basarabia (București: Editura Biblioteca Bucureștiului 2011).
- Constantin, Negrei, Negru 2012:** I. Constantin, I. Negrei, Gh. Negru, Ioan Pelivan: părinte al mișcării naționale din Basarabia, ed. a II-a, revăzută și completată (Chișinău: Notograf Prim 2012).
- Ghibu, 1997:** O. Ghibu, De la Basarabia rusească la Basarabia Românească (București, 1997).
- Hitchins 1994:** K. Hitchins, România 1866-1947 (București: Humanitas 1994).
- Kirițescu 1989:** C. Kirițescu, Istoria războiului pentru reîntregirea României. 1916-1919, vol. II (București 1989).

¹² Din martie 1917 până în aprilie 1918 în Basarabia au fost trimise de către Lenin, Stalin, Troțki mai multe bande teroriste, infiltrați agenți secreți, peste 800 de elemente ce se ocupau cu organizarea mișcării subversive îndreptate contra Republicii Democratice Moldovenești. Printre aceștia au fost V. Volodarski, Mihail Breanski, Iakob Meleșin, Evgheni Venediktov, Ilia Garkavai, Saul Userovici, P. Parfenov, Durasov, Korovin, Cerepanov, Kaabak, Șpunt, V. Perper, V. Iudovski, A. Kaminski ș.a. Toate aceste persoane și mulți alții n-aveau nimic în comun cu Basarabia, ei erau oameni străini acestui pământ. La Chișinău s-au adunat peste 12.000 de ostași și ofițeri ruși care se amestecau direct în treburile interne ale Republicii Democratice Moldovenești. A fost omorât generalul Duhonin și distrus statul său major, al armatei ruse, din gara Socola. La Leova, bandele bolșevizate de soldați ruși au împușcat și au jefuit mai mulți comercianți și oameni gospodari. La 6 ianuarie batalionul de soldați ardeleni plecați de la Kiev sosiră în gara Chișinău, spre a se pune la dispoziția Sfatului Țării, dar sunt atacați și dezarmați de trupele bolșevice conduse de „Frontotdelul Rumcerodului”, alcătuit din ruși, ucraineni, evrei, bulgari, avându-l ca președinte pe soldatul Perper, ca șef de stat-major pe Kaabak și ca membri pe la Spult, Lewinson, Iudovski, Kotovski etc. Un alt detașament format din trupe de grăniceri și soldați ardeleni fusese expedit de la Iași la Chișinău, spre a întări pe soldații ardeleni veniți de la Kiev și a le aduce armamentul și muniția trebuincioasă. Erau însoțite de generalul rus Kanzerov, ca reprezentant al lui Șcerbaciov, generalul Nekrasov, comandantul Armatei a IX-a ruse și colonelul Sokolov. Aceste trupe vor fi atacate de detașamentele bolșevice în principalele noduri feroviare din regiune: Ungheni-Cornești-Călărași-Strășeni-Ghidighici. La 6-7 ianuarie 1918, bandele rusești au arestat și au împușcat peste 40 de prizonieri români între stațiile Ghidighici și Strășeni. În gara Cornești, între 7-8 ianuarie 1918, generalul Nekrasov și colonelul Sokolov sunt uciși în mod bestial, cadavrele lor fiind dispuiate, tăiate în bucăți și aruncate pe o șiră de paie din dosul gării. La 9 ianuarie 1918, un tren cu ostași români este atacat în gara Strășeni, au fost arestați și pedepsiți, maltratați generalul rus Kațeba și ofițerul Dediușin. Membrii comisunii interaliate pentru aprovizionarea armatei sunt arestați și expediați spre Odesa, iar fondurile financiare în valoare de câteva milioane sunt confiscate (Moraru 2013).

- Liveanu 1956:** V. Liveanu, Caracterul antisovietic și antipopular al tratatului de la Buftea (5 martie 1918). In: Studii și materiale de istorie contemporană, vol. I (București 1956).
- Marghiloman 1927:** Al. Marghiloman, Note politice. 1897-1924, vol. III: 1917-1918 (București 1927).
- Moraru 2013:** A. Moraru, Terorismul bolșevic împotriva României în 1917-1918. In: „Vocea Unirii”, 28 iulie 2013.
- România 2016:** România în Marele Război (București: Muzeul Național de Istorie a României 2016).
- Torrey 2014:** Glen E. Torrey, România în Primul Război Mondial (București: Meteor Publishing 2014).
- Țurcanu 1998:** I. Țurcanu, Unirea Basarabiei cu România. Preludii, premise, realizări. 1918 (Chișinău 1998).
- Țurcanu 2016:** I. Țurcanu, Sfatul Țării. Documente. Procesele-verbale ale ședințelor în plen (Chișinău: Știința 2016).
- Țurcanu 2018:** I. Țurcanu, Sfatul Țării. Istoria zbuciumată a unei importante instituții politice basarabene din anii 1917-1918 (Chișinău: Arc 2018).

The legitimacy of the presence of Romanian troops in Bessarabia and the reaction of the native population to it (December 1917 - March 1918)

Keywords: armistice, anarchy, Romanian Army, propaganda, world war, unification.

Abstract: For Bessarabia or, more correctly, for the Moldavian Democratic Republic, 1918, marked by profound political, economic and social contradictions, is a turning point in the fate of the region. The political class in Bessarabia, not always unanimous in desire and awareness of the need for unification, considered three options for implementing this event. The Moldavian Bloc in the persons of Pantelimon Halippa, Daniel Ciugureanu, and Ion Pelivan, representing the Romanian majority in the Country Counsel, pleaded for the immediate and unconditional realization of the union. The second group, centered around Ion Inculeț and Pantelimon Erhan, represented the largest part of the Peasant faction and pleaded for the unification with the preservation of full autonomy. The other part of the Peasant group and part of the minorities represented by Vladimir Tsyganko accepted this perspective only in a “federative” format, that is, with the preservation of the Moldavian Democratic Republic. In the conditions when external interests, as a rule, did not take into account the will and aspiration of the population and there was a danger of territorial division because of the claims of Ukraine to the southern, and Austria-Hungary to the northern territories, the presence of the Romanian Army meant for the population support and confidence in the future day. The Romanian army brought order, put an end to anarchy and chaos, created the premises for the implementation of those economic reforms and measures that benefited the vast majority of the population. The army has managed to bring confidence and security even those skeptics who originally opposed its arrival in the region. It was the optimal solution adopted and accepted by the majority of the then political leadership.

List of illustrations:

Fig. 1. Bessarabian Petru Kuțulaba (sits on a chair), 1914 (from the collection of NMHM).

Fig. 2. Evgenia Kolodieva, sister of mercy, behind her – Grigory Tyrzin, officer of the tsarist army, 1916 (from the collection of NMHM).

Fig. 3. Funerals of Simion Murafa and Andrei Hodorocea in Chișinău, August 1917 (after: Center for Military History and Culture, Chișinău).

Fig. 4. Ion Pelivan with two nephews: Ionica D. Pelivan, and Teodor Esanu, 1911.

Fig. 5. General Constantin Iancovescu's telegram to the Military Ministry of Romania (after: Center for Military History and Culture, Chișinău).

Fig. 6. V. Găină, among the first Bessarabians in the Romanian Army (from the archive of V. Guzun).

Легитимность присутствия румынских войск в Бессарабии и реакция коренного населения (декабрь 1917 года - март 1918 года)

Ключевые слова: перемирие, анархия, румынская армия, пропаганда, мировая война, объединение.

Резюме: Для Бессарабии или, правильнее сказать, для Молдавской Демократической Республики 1918 год, отмеченный глубокими политическими, экономическими и социальными противоречиями, является поворотным в судьбе края. Политический класс Бессарабии, не всегда единодушный в желании, осознании необходимости объединения, рассматривал три варианта осуществления этого события. Молдавский блок в лице Пантелеймона Халиппы, Даниела Чугуряна и Ионна Пеливана, представлявший румынское большинство Сфатул Цэрий, выступал за немедленное и безоговорочное осуществление объединения. Вторая группа, сосредоточенная вокруг Иона Инкулеца и Пантелеймона Ерхана, представляла наибольшую часть цэрэнистской фракции и выступала за объединение с сохранением полной автономии. Наконец, другая часть цэрэнистской группы и часть меньшинств, представленная Владимиром Цыганко, принимала та-

кую перспективу только в «федеративном» формате, то есть с сохранением Молдавской Демократической Республики. В условиях, когда внешние интересы, как правило, не принимали во внимание волю и стремление населения и существовала опасность территориального раздела из-за претензий Украины на южные, а Австро-Венгрии на северные территории, присутствие румынской армии означало для населения поддержку и уверенность в завтрашнем дне. Румынская армия навела порядок, положила конец анархии и хаосу, создала предпосылки для осуществления тех экономических реформ, которые принесли пользу подавляющему большинству населения. Армии удалось внушить уверенность и обеспечить безопасность и тем скептикам, которые первоначально выступали против ее присутствия в регионе. Это было оптимальное решение, принятое и поддержанное большинством тогдашнего политического руководства.

Список иллюстраций:

Рис. 1. Бессарабец Петру Куцулаб (сидит), 1914 г. (из коллекции НМИМ).

Рис. 2. Евгения Колодьева, сестра милосердия, за ней – Григоре Тырзин, офицер царской армии, 1916 г. (из коллекции НМИМ).

Рис. 3. Похороны Симиона Мурафы и Андрея Ходороджи в Кишиневе, август 1917 г. (по: Центр военной истории и культуры, Кишинев).

Рис. 4. Ион Пеливан с двумя племянниками: Ионикой Д. Пеливаном и Теодором Ешану, 1911 г.

Рис. 5. Телеграмма генералу Константина Янковеску в Военное министерство Румынии (по: Центр военной истории и культуры, Кишинев).

Рис. 6. В. Гэинэ, среди первых бессарабцев в румынской армии (из архива В. Гузун).

29.03.2018

Ana Poveșca, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 august, 121-A, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: a_poveșca@mail.ru